

УДК 349.6

DOI: 10.36550/2522-9230-2022-13-214-218

Юрах Віталій Михайлович,

доктор юридичних наук, доцент, доцент
кафедри державно-правових дисциплін та
публічного управління Донецького державного
університету внутрішніх справ,
e-mail: yuraxandko@gmail.com
<https://orcid.org/0000-0003-1705-389X>

Соколовський Денис Вікторович,

аспірант Донецького державного університету внутрішніх справ
e-mail: denis1223@gmail.com
<https://orcid.org/0000-0002-8251-3074>

СТАН ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ ВИРОБНИЦТВА ТА РЕАЛІЗАЦІЇ СОЛЯНОЇ ЕНЕРГІЇ

Стаття присвячена аналізу сучасного повоєнного стану правового регулювання виробництва та реалізації сонячної енергії в Україні, а саме публічно-правові аспекти відповідної сфери законодавства.

Надано оцінку національному законодавству про сонячну енергетику та з'ясовано, що з моменту запровадження воєнного стану на державному рівні вчинено низку важливих дій у напрямі реформування та розвитку законодавчої бази у сфері виробництва та реалізації сонячної енергії. Простежено проблеми публічно-правового забезпечення розвитку сонячної енергетики. Система правового забезпечення сонячної енергетики потребує змін в частині податкового та митного законодавства щодо законодавчого стимулювання розвитку сонячної енергетики.

Доведено необхідність розроблення загальнонаціональної стратегії розвитку альтернативної енергетики, зокрема сонячної енергетики, як інструменту заміщення та модернізації застарілої радянської енергетичної інфраструктури, яка постраждала в наслідок агресії російської федерації. Перегляду потребує «зелений» тариф, який внаслідок довоєнних змін законодавства в частині скорочення розміру «зеленого» тарифу.

Акцентовано увагу саме на публічно-правових механізмах правового регулювання відносин у галузі виробництва та реалізації сонячної енергії. Висвітлено сучасний повоєнний стан правовідносин у відповідній сфері, та визначено проблеми функціонування відповідного ринку. Висунуто пропозиції щодо уніфікації державно-правового впливу на галузь виробництва сонячної енергії та її реалізації. З урахуванням попереднього досвіду функціонування ринку сонячної енергетики запропоновано сформулювати державні принципи стимулювання підтримки впровадження технологій по збереженню згенерованої енергії за допомогою накопичувачів (energy storages).

Досліджені міжнародно-правові зобов'язання підтверджують необхідність державної ролі у сфері виконання прийнятих міжнародних зобов'язань в сфері енергетики та вектору потенційного вступу в Європейський союз, розробки законодавчої та регуляторної бази, яка має не меті зниження залежності національної економіки від енергії, виробленої із викопних ресурсів.

Ключові слова: виробництво та реалізація; сонячна енергія, сонячна енергетика, правове регулювання; державно-правовий вплив.

Yurakh V., Sokolovskyi D. STATUS OF LEGAL REGULATION OF PRODUCTION AND SALE OF SOLAR ENERGY

The article is devoted to the analysis of the modern post-war state of legal regulation of the production and sale of solar energy in Ukraine, namely the public-law aspects of the relevant sphere of legislation.

The national legislation on solar energy was evaluated and it was found that since the introduction of martial law at the state level, a number of important actions have been taken in the direction of reforming and developing the legislative framework in the field of production and sale of solar energy. The problems of public and legal support for the development of solar energy are traced. The system of legal protection of solar energy requires changes in the part of tax and customs legislation regarding the legislative stimulation of the development of solar energy.

The need to develop a national strategy for the development of alternative energy, in particular solar energy, as a tool for replacing and modernizing the outdated Soviet energy infrastructure, which suffered as a result of the aggression of the Russian Federation, is proven. The "green" tariff needs revision, which is due to pre-war legislative changes in terms of reducing the size of the "green" tariff.

Attention is focused specifically on the public legal mechanisms of legal regulation of relations in the field of production and sale of solar energy. The modern post-war state of legal relations in the relevant field is highlighted, and problems in the functioning mechanism of the relevant market are identified. Proposals have been put forward regarding the unification of state and legal influence on the field of solar energy production and its implementation. Taking into account the previous experience of the operation of the solar energy market, it is proposed to form state principles of stimulating support for the implementation of technologies for saving generated energy using energy storages.

The studied international legal obligations confirm the need for a state role in the field of fulfilling the accepted international obligations in the field of energy and the vector of potential accession to the European Union, the development of a

legislative and regulatory framework that does not aim to reduce the dependence of the national economy on energy produced from fossil fuels resources.

Key words: production and implementation; solar energy, solar energy, legal regulation; state and legal influence.

Постановка проблеми. Питання виробництва та реалізації сонячної енергії в умовах сьогодення постає не тільки питанням енергетичної та господарської сфери. У зв'язку з системними масованими ракетними та артилерійськими атаками РФ на енергетичну інфраструктуру нашої держави питання подолання енергетичної кризи стало одним із пріоритетних завдань поруч з відверненням військової агресії. Дефіцит енергосистеми в окремих регіонах обумовив запровадження надзвичайних заходів та формування нових функцій та завдань держави та органів місцевого самоврядування, спрямованих на недопущення та упередження локальних катастроф техногенного характеру. Серед останніх програм мінімізації наслідків ударів по енергетичним та іншим об'єктам критичної інфраструктури варто згадати програму по розгортанню по всій території України «Пунктів незламності». В цьому контексті значення альтернативних джерел енергії важко переоцінити. З іншого боку, важливо створити належний правовий механізм, а можливо й державну програму щодо використання всіх потужностей для виробництва сонячної енергії з подальшою її реалізацією. Існуючий механізм публічно-правового регулювання функціонування цього сектору економіки потребує системного аналізу.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Проблематикою правового регулювання сонячної (альтернативної) енергії в Україні постійно займаються представники різних наукових галузей, як економічної так і правової. Проте, здебільшого предметом дослідження науковців правників ставали питання природоресурсного (екологічного) права, господарського права. Проблеми правового забезпечення виробництва та реалізації сонячної енергії досліджували науковці: Х.А. Григор'єва, І.І. Дороніна, С.В. Костріков, М.М. Кузьміна, А.В. Павлига, Є.О. Платонова, Е.Ю. Рибнікова, І.Є. Чумаченко, Г.І. Шматько та інші. Досліджень розвитку адміністративно-правового регулювання функціонування сонячної енергетики в повенній Україні відсутні.

Мета статті – аналіз чинного законодавства, що визначає загальну та публічно-правову природу інституту сонячної енергії для виявлення проблемних та перспективних механізмів правового регулювання відносин у вказаній сфері.

Виклад основного матеріалу дослідження. Сучасний стан правового регулювання виробництва та реалізації сонячної енергії об'єктивно вимагає детального аналізу. Після початку повномасштабної війни Україна подала заявку на членство в Європейське співтовариство, що покладає на країну обов'язок виконати план дій щодо членства. І хоча виконання програми адаптації законодавства України до законодавства ЄС здійснюється з 2004 року [1], з 2022 року план дій щодо вступу до ЄС кардинально змінений та уніфікований. Одним із відповідних програмних питань з огляду на мету забезпечення поступової економічної інтеграції і поглиблення політичної співпраці України з ЄС у документі акцентується увага на необхідності впровадження Україною *acquis* ЄС у сфері енергетики (Розділ 13 Загальнодержавної програми адаптації законодавства України до законодавства Європейського Союзу) [1]. Зокрема, зусилля, спрямовані на інтеграцію ринків електроенергії та газу, мали підкріплюватися впровадженням ключових елементів *acquis communautaire* з енергетики, довкілля, конкуренції та відновлювальних джерел енергії, передбачених Договором про заснування Енергетичного Співтовариства [2].

Виходячи насамперед із потреби забезпечення національних інтересів, Україна має вживати необхідних заходів для налагодження міжнародного співробітництва у сферах енергоефективності та розвитку відновлюваної енергетики. Це, насамперед, виконання зобов'язань у рамках членства України в Європейській економічній комісії ООН, Енергетичному Співтоваристві та в рамках приєднання до Договору до Енергетичної Хартії. З урахуванням тенденцій глобалізації світової економіки Україна спрямовує свою діяльність у першу чергу, в напрямі поступової інтеграції України в європейські та трансатлантичні структури з метою входження до європейського економічного простору. До головних завдань цього напрямку можна віднести передусім налагодження відносин з Європейським Союзом [3].

В контексті значимості інтеграції національної енергетичної системи до європейської відзначимо Закон України «Про приєднання України до Статуту Міжнародного агентства з відновлювальних джерел енергії (IRENA)» від 5 грудня 2017 року [4], яким передбачено Приєднатися до Статуту Міжнародного агентства з відновлювальних джерел енергії (IRENA), вчиненого 26 січня 2009 року у м. Бонні, який набирає чинності для України на тридцятий день після дати передачі на зберігання документа України про приєднання.

Норми національного законодавства формують самостійний інститут правового регулювання альтернативної (сонячної енергії).

Серед законодавчих актів першим варто згадати Закон України «Про альтернативні джерела енергії» [5] від 20 лютого 2003 року. Про його місце в системі чинних норм регулювання відносин з виробництва та реалізації альтернативної (сонячної) енергетики в публіцистиці наявний розгорнутий аналіз [6, с.353; 7, с. 77]. Визначаючи правові, економічні, екологічні та організаційні засади використання альтернативних джерел енергії, прийнятий для сприяння розширенню їх використання у паливно-енергетичному комплексі закон визначає адміністративно-правові гарантії учасників ринку виробництва альтернативної енергії та її

реалізації. Проте, із початком повномасштабної війни та появою у зв'язку із цим бюджетного дефіциту, зупинено на 2023 рік дію частини третьої статті 8 Закону України "Про альтернативні джерела енергії". Закон визначає правові, економічні та організаційні засади функціонування ринку електричної енергії, регулює відносини, пов'язані з виробництвом, передачею, розподілом, купівлею-продажем, постачанням електричної енергії для забезпечення надійного та безпечного постачання електричної енергії споживачам з урахуванням інтересів споживачів, розвитку ринкових відносин, мінімізації витрат на постачання електричної енергії та мінімізації негативного впливу на навколишнє природне середовище.

Центральне місце в інституті правового регулювання виробництва та реалізації сонячної енергії посідає Закон України «Про ринок електричної енергії» від 13 квітня 2017 року [8]. Пунктом 24 вказаного Закону введено в правовий обіг поняття відновлювальних джерел енергії як об'єкту правового регулювання, відповідно до якого сонячну енергію віднесено до відновлюваних джерел енергії. Окрім того вводиться поняття – «зелений тариф», яким визнається - спеціальний тариф, за яким закуповується електрична енергія, вироблена на об'єктах електроенергетики, зокрема на введених в експлуатацію чергах будівництва електричних станцій (пускових комплексах), з альтернативних джерел енергії (а з використанням гідроенергії - лише мікро-, міні- та малими гідроелектростанціями).

Розділ II Закону України «Про альтернативні джерела енергії» доповнено статтями 9-1 та 9-2 ("Стаття 9⁻¹. Стимулювання виробництва електричної енергії з альтернативних джерел енергії; Стаття 9⁻². Надбавка до "зеленого" тарифу за дотримання рівня використання обладнання українського виробництва).

Вказаними змінами в довоєнній Україні держава за допомогою публічно-правових механізмів намагалася стимулювати розвиток альтернативних (сонячної у т.ч.) відновлювальних джерел енергії за рахунок фінансово-правових стимулів, які реалізовувалися через інститут зеленого тарифу та бюджетних механізмів.

Проте, з веденням воєнного часу вказані механізми були реформовані.

З прийняттям Закону України «Про державний бюджет на 2023 рік», як вже зазначалося, зупинено положення ч. 3 ст. 8 Закону України «Про альтернативні джерела енергії, відповідно до якої »Кабінет Міністрів України мав передбачати у державному бюджеті видатки на фінансову підтримку гарантованого покупця для оплати електричної енергії, виробленої з альтернативних джерел, відповідно до бюджетних запитів центрального органу виконавчої влади, що забезпечує формування та реалізацію державної політики в електроенергетичному комплексі, на підставі розрахунків, наданих Національною комісією, що здійснює державне регулювання у сферах енергетики та комунальних послуг, у розмірі не менше 20 відсотків прогнозованої виробітки товарної продукції електричної енергії з альтернативних джерел на відповідний рік.

Окрім того, відповідно до Перехідних та Прикінцевих положень Закону України «Про особливості регулювання відносин на ринку природного газу та у сфері теплопостачання під час дії воєнного стану та подальшого відновлення їх функціонування» від 29 липня 2022 року [9] Закон України «Про альтернативні джерела енергії» доповнено "Статтею 9⁻⁵ (Послуга із забезпечення стабільності ціни на електричну енергію, вироблену з альтернативних джерел). Відповідно до ч.1 статті 9-5 з метою мінімізації ризиків, пов'язаних із коливанням цін на ринку електричної енергії, для виробника електричної енергії з альтернативних джерел, який здійснює діяльність на ринку без застосування стимулювання, передбаченого статтями 9⁻¹, 9⁻², 9⁻³ цього Закону, та споживача такі виробник та споживач можуть укласти договір про надання послуги із забезпечення стабільності ціни на електричну енергію.

Таким чином, впроваджено можливість укладання прямих угод між виробником сонячної енергетики та прямим споживачем, чим змінено дозвільні умови щодо виробництва та реалізації сонячної енергії.

Серед останніх в переліку законодавчих актів в системі правового регулювання обігу сонячної енергії прийнятих в довоєнний період згадаємо Закон України «Про енергетичну ефективність» від 21 жовтня 2021 року [10]. Закон прийнятий з метою визначення правових, економічних та організаційних засад відносин, що виникають у сфері забезпечення енергетичної ефективності під час виробництва, транспортування, передачі, розподілу, постачання та споживання енергії. Відповідно до ст. 3 вказаного Закону державна політика у сфері забезпечення енергетичної ефективності є невід'ємною частиною політики у сферах енергетики, економіки, сталого розвитку та охорони навколишнього природного середовища. Основними заходами державної політики у сфері забезпечення енергетичної ефективності серед інших є стимулювання споживачів до підвищення енергоефективності, управління попиту та використання відновлюваних джерел енергії. Також, Законом визначена система публічних адміністрацій, що здійснюють управління у сфері ефективного використання відновлювальних джерел енергії.

Новелою Закону, та конструктивом з урахуванням сучасного стану енергомереж стало запровадження нового інструменту в системі енергоефективності як «розумна мережа». Відповідно до п. 25 ч. 1 ст. 1 Закону України «Про енергетичну ефективність» розумні мережі - електричні мережі, що об'єднують в економічно доцільний спосіб учасників ринку електричної енергії та дозволяють керувати передачею енергії та її споживанням з метою підвищення надійності електропостачання та безвідмовності роботи енергетичної системи. Впровадження "розумних мереж" здійснюється з урахуванням Концепції впровадження "розумних мереж" в Україні та середньострокового Плану заходів із впровадження "розумних мереж" в Україні, що розробляються центральним органом виконавчої влади, що забезпечує формування

державної політики у сфері ефективного використання паливно-енергетичних ресурсів, енергозбереження, відновлюваних джерел енергії та альтернативних видів палива, та затверджуються Кабінетом Міністрів України.

Концепція впровадження "розумних мереж" в Україні може містити, зокрема: 1) оцінку існуючої ситуації в електроенергетиці України щодо наявності елементів "розумних мереж"; 2) огляд основних існуючих на сьогодні у світі технологій "розумних мереж"; 3) бачення розвитку технологій "розумних мереж" в Україні; 4) цілі на визначений строк; 5) перелік заходів із розвитку "розумних мереж"; 6) дорожню карту впровадження "розумних мереж" в Україні.

Узагальнюючи аналіз останнього Закону, варто визнати, що закладені в його основу механізми мали сприяти підвищенню енергоефективності та стабілізації ринку енергоносіїв. Проте, вкотре констатуємо, що із початком військової агресії впровадження вказаних механізмів було відтерміновано, а з урахуванням стану бюджетних відносин на рівні закону про бюджет зупинено фінансування відповідних стимулюючих заходів та програм.

Безсумнівно, аналізуючи публічно-правове регулювання ринку сонячної енергії, окрему увагу варто приділити фіскальному законодавству в цій сфері. Проте, як вже зазначалося, із запровадженням воєнного стану зупинено фінансування всіх програм із розвитку енергоефективності та заміщення.

Безумовно, на правовий статус учасників ринку відновлювальних джерел енергії системи правового впливають Податковий [11] та Митний [12] кодекси України, норми яких містять положення щодо зниження податку на землю для підприємств сонячної енергетики, звільнення від оподаткування прибутку від основної діяльності господарюючих суб'єктів у сфері енергетики, які виробляють енергію із сонячного випромінювання, звільнення від обкладання податком на додану вартість операцій із ввезення на митну територію України устаткування, яке працює на сонячній енергії, обладнання і матеріалів для виробництва енергії із сонячного випромінювання, а також звільнення від сплати ввізного мита зазначеного устаткування, обладнання і матеріалів тощо [6,7]. Проте, сподіваємося після перемоги ці механізми знову запрацюють, що сприятиме розвитку відповідної галузі та стимулюванню ринку відновлювальних джерел енергії в цілому та сонячної енергії зокрема.

Важливу роль у регулювання виробництва та реалізації сонячної енергії відіграють різноманітні підзаконні нормативно-правові акти. Особливої уваги варто приділити Розпорядженню Кабінету Міністрів України «Про Енергетичну стратегію України на період до 2035 року «Безпека, енергоефективність, конкурентоспроможність» від 18.08.2017 р. [13]. Безумовно, особливої уваги слід приділити системі всіх підзаконних актів, прийнятих до початку і після повномасштабної агресії рф. Проте, з урахування обсягу відповідного масиву нормативного забезпечення відповідної сфери, цьому питанню будуть присвячені наступні публікації.

Висновки. В якості підсумків проведеного аналізу стану правового регулювання виробництва та реалізації сонячної енергії варто зазначити наступне. Враховуючи перспективи та ефективність та малозатратність виробництва сонячної енергії, її автономність від енергосистеми, що постраждала внаслідок військової агресії рф, актуальним постає прийняття спеціального закону про сонячну енергетику, який би визначив механізми реалізації державної політики в сучасних реаліях та найближчу перспективу. З урахуванням євроінтеграційних прагнень, - наближення режиму її діяльності до міжнародних правил та стандартів, спрямовану на розвиток прозорого ринку енергії, отриманої із сонячного випромінювання.

З метою реалізації державної політики в цій галузі доцільними є якнайшвидша розробка і прийняття окремих програм та стратегій розвитку використання сонячної енергії. При цьому, в сучасних реаліях новим напрямком діяльності в цій сфері стало розроблення загальнонаціональної стратегії розвитку альтернативної енергетики, зокрема сонячної енергетики, як інструменту заміщення та модернізації застарівшої радянської енергетичної інфраструктури, яка постраждала внаслідок агресії рф; впровадження державної програми стимулювання та підтримки впровадження технологій по збереженню згенерованої енергії за допомогою накопичувачів (energy storages) для сонячних електростанцій з метою збалансування і контрольованості споживання енергії, виробленої за рахунок сонця. В рамках прийнятих міжнародних зобов'язань в сфері енергетики та вектору потенційного вступу в Європейський союз, актуальним є питання розробки законодавчої та регуляторної бази, яка має не меті зниження залежності національної економіки від енергії, виробленої із викопних ресурсів, що є фактором забруднення атмосфери CO₂ та відповідності їх технології вимогам ЄС.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ:

1. Загальнодержавна програма адаптації законодавства України до законодавства Європейського Союзу, затвердженої Законом України від 18 березня 2004 року № 1629-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1629%D0%B3-15/card6#Public>
2. Меморандум між Україною та ЄС про порозуміння щодо співробітництва в енергетичній сфері, від 0112.2005 р. URL: http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/994_694
3. Міжнародне співробітництво: Діяльність Державного агентства з енергоефективності та енергозбереження України. URL: <https://saee.gov.ua/uk/activity/mizhnarodne-spivrobitnytstvo>
4. Про приєднання України до Статуту Міжнародного агентства з відновлювальних джерел енергії (IRENA): Закон України від 5 грудня 2017 р. // *Відомості Верховної Ради*. 2018. № 2. ст.6

5. Про альтернативні джерела енергії: Закон України від 20 лютого 2003 р. № 555-IV // *Відомості Верховної Ради України*. 2003. № 24. ст.155;
6. Чумаченко І.Є. Еволюція законодавства про сонячну енергетику в Україні// *Юридичний науковий електронний журнал*. № 11/2021. С.352-356.
7. Кострюков С.В. Історико-правові засади становлення сучасної сонячної енергетики// *Правові новели: Науковий юридичний журнал*. № 13/2021. С. 75-82.
8. Про ринок електричної енергії: Закон України від 13 квітня 2017 р. URL: <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/2019-19/page9>
9. Про особливості регулювання відносин на ринку природного газу та у сфері тепlopостачання під час дії воєнного стану та подальшого відновлення їх функціонування: Закон України від 29 липня 2022 р. № 2479-IX // *Офіційний вісник України*. 2022. № 68. Ст.. 4070;
10. Про енергетичну ефективність: Закон України від 21 жовтня 2021 р. № 1818-IX // *Відомості Верховної Ради України*. 2022. № 2. ст.8;
11. Податковий кодекс України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2755-17#Text>
12. Митний кодекс України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4495-17#Text>
13. Розпорядження КМУ. «Про схвалення Енергетичної стратегії України на період до 2035 року «Безпека, енергоефективність, конкурентоспроможність» № 605-р від 18.08.2017 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/605-2017-%D1%80#Text>

REFERENCES:

1. Zahalnoderzhavna prohrama adaptatsii zakonodavstva Ukrainy do zakonodavstva Yevropeiskoho Soiuzu. (2004, March 18). [Nationwide program of adaptation of the legislation of Ukraine to the legislation of the European Union]. *Zatverdzhena zakonom Ukrainy № 1629-IV*. Retrieved from: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1629%D0%B3-15/card6#Public> [in Ukrainian].
2. Memorandum mizh Ukrainoiu ta YeS pro porozuminnia shchodo spivrobotnytstva v enerhetychnii sferi. (2015, December 1). [Memorandum between Ukraine and the EU on cooperation in the energy sector]. Retrieved from: http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/994_694 [in Ukrainian].
3. Mizhnarodne spivrobotnytstvo. [International cooperation]. *Diialnist Derzhavnogo ahentstva z enerhoefektyvnosti ta enerhozberezhennia Ukrainy*. Retrived from: <https://sae.gov.ua/uk/activity/mizhnarodne-spivrobotnytstvo> [in Ukrainian].
4. Pro pryiednannia Ukrainy do Statutu Mizhnarodnogo ahentstva z vidnovliuvalnykh dzherel enerhii (IRENA). (2017, December 5). [On the accession of Ukraine to the Charter of the International Agency for Renewable Energy Sources (Irena)] *Zakon Ukrainy. Vidomosti Verkhovnoi Rady*. 2018. № 2. 6. [In Ukrainian].
5. Pro alternatyvni dzherela enerhii. (2003, February 20). [On alternative energy sources]. *Zakon Ukrainy № 555-IV. Vidomosti Verkhovnoi Rady Ukrainy*. № 24. 155. [in Ukrainian].
6. Chumachenko, I.Ie. (2021). *Evoliutsiia zakonodavstva pro soniachnu enerhetyku v Ukraini*. [Evolution of legislation on solar energy in Ukraine]. *Yurydychni naukovyi elektronnyi zhurnal*. № 11. 352-356. [in Ukrainian].
7. Kostriukov, S.V. (2021). *Istoryko-pravovi zasady stanovlennia suchasnoi soniachnoi enerhetyky*. [Historical and legal foundations of the formation of modern solar energy]. *Pravovi novely: Naukovyi yurydychnyi zhurnal*. № 13/2021. 75-82. [in Ukrainian].
8. Pro rynek elektrychnoi enerhii. (2017, April 13). [On the electricity market]. *Zakon Ukrainy № 2019-VIII*. Retrieved from: <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/2019-19/page9> [in Ukrainian].
9. Pro osoblyvosti rehuliuвання vidnosyn na rynku pryrodnogo hazu ta u sferi teplopostachannia pid chas dii voiennoho stanu ta podalshoho vidnovlennia yikh funktsionuvannia. (2022, July 29). [On the peculiarities of regulating relations on the natural gas market and in the field of heat supply during martial law and the subsequent restoration of their functioning]. *Zakon Ukrainy № 2479-IX. Ofitsiyni visnyk Ukrainy*. № 68. St. 4070 [in Ukrainian].
10. Pro enerhetychnu efektyvnist. (2021, October 21). [On energy efficiency]. *Zakon Ukrainy № 1818-IX. Vidomosti Verkhovnoi Rady Ukrainy*. № 2. st.8. [in Ukrainian].
11. Podatkovyi kodeks Ukrainy. (2010, December 2). [Tax Code of Ukraine]. *Kodeks Ukrainy № 2755-VI* Retrieved from: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2755-17#Text> [in Ukrainian].
12. Mytnyi kodeks Ukrainy. (2021, March 13). [Customs Code of Ukraine]. *Kodeks № 4495-VI* Retrieved from: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4495-17#Text> [in Ukrainian].
13. Pro skhvalennia Enerhetychnoi stratehii Ukrainy na period do 2035 roku “Bezpeka, enerhoefektyvnist, konkurentospromozhnist” (2017, August 18). [On the approval of the Energy Strategy of Ukraine for the period until 2035 "Safety, energy efficiency, competitiveness"]. *Rozporiadzhennia Kabinetu Ministriv Ukrainy № 605-r*. Retrieved from: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/605-2017-%D1%80#Text> [in Ukrainian].

Стаття надійшла до редакції: 22.11.2022